

EMELT SZINT

Javítási-értékelési útmutató

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ÁLTALÁNOS ELVEI

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott szakszerűség nem kritériuma a maximális pontszámnak.
2. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.
3. A javítási-értékelési útmutató közli a műértelmező szövegalkotás, valamint a reflektáló szövegalkotás feladatokra adható pontok teljesítménytartományait.
4. Az értékelő az adott feladatmegoldást az egyes értékelési szempontokon belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontveszteséggel jár, ide értve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.
5. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns helyes válaszelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
6. Ha a vizsgázó nem a feladatban kitűzött témát dolgozza ki, vagy egyáltalán nem oldotta meg a szövegalkotási feladatot, a szövegalkotási feladatra adható pontszáma minden értékelési szempont esetében 0 pont.

MÚÉRTTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS

MÚÉRTTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS	
<p>Tartalom – adható összesen 15 pont. A bázisszöveg és feladat értése; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszelemek a feladat szempontjainak, szövegbázisának való megfelelése (problémaérzékenység, lényeglátás, tématarítás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás) szerint.</p>	
Pontozás	A teljesítménytartomány jellemzői
15-12 pont	a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol; kifejtett, indokolt, tárgyyszerű állítások, következtetések; ítélőképesség, releváns értékítélet; az értelmezési szempontoknak megfelelő tárgyi-fogalmi tudás meggyőző alkalmazása; indokolt példák, hivatkozások
11-6 pont	részleges megfelelés a feladat szempontjainak; helyenként kifejtetlen állítások, következtetések; a tárgyi-fogalmi tudás részben elfogadható alkalmazása, esetleges tárgyi tévedések; több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény
5-0 pont	alig vagy nem reflektál a feladatban adott szempontokra; többségükben felületes, tartalmatlan közlések, megalapozatlan állítások; hiányos, téves tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések
<p>Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem: 400-800 szó) szerint.</p>	
5-4 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem
3-2 pont	részben rendezett gondolatmenet; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás); elvárt terjedelem
1-0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem
<p>Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 10 pont. A nyelvi regiszter, a stílus, a szókinccs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.</p>	
10-8 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, világos megfogalmazás és mondatszerkesztés; pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókinccs; kifejező, árnyalt, következetes előadásmód; esetleg néhány kisebb nyelvi bizonytalanság
7-6 pont	gördülékeny megfogalmazás, átlátható mondatszerkesztés; az értelmezési szempontoknak megfelelő szókinccs; többnyire szabatos előadásmód; esetleg néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba

5-3 pont	jellemzően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondatszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, nyelvhelyességi hibák; bizonytalanság a nyelvi regiszterben
2-0 pont	a szövegre nagyrészt jellemző igénytelen, pongyola nyelvhasználat; a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondatszerkesztés; sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS

Értelmezze Vajda János költeményét! Vizsgálja meg a mondanivaló, a líratípus (műfaj) és a stílusirányzat összefüggését a szövegben! Elemzésében térjen ki a formai-poétikai megoldások és a közléstartam viszonyára is!

Megoldása 400-800 szó terjedelmű legyen!

<p>Vajda János: Nádas tavon*</p> <p>1 Fönn az égen ragyogó nap. Csillanó tükrén a tónak, Mint az árnyék, leng a csónak.</p> <p>2 Mint az árnyék, olyan halkan, Észrevétlen, mondhatatlan Andalító hangulatban.</p> <p>3 A vad alszik a berekben. Fegyveremmel az ölemben Ringatózom önfeledten.</p> <p>4 Nézem ezt a szép világot. Mennyi bűbáj, mily talányok! Mind, amit körültem látok.</p> <p>5 Nap alattam, nap fölöttem, Aranyos, tüzes felhőben, Lenn a fénylő víztükörben.</p> <p>6 Itt az ég a földet éri. Tán szerelme csókját kéri... Minden oly csodás, tündéri.</p> <p>7 Mi megyünk-e vagy a felhő, Vagy a lenge déli szellő, A szelíden rám lehellő?</p>	<p>8 Gondolatom messze téved Kék ürén a semmiségnek. Földi élet, hol a réved?</p> <p>9 Szélei nádligeteknek Tünedeznek, megjelennek. Képe a forgó jelennek...</p> <p>10 Most a nap megáll az égen, Dicsőség fényözönében, Csöndessége föntségében.</p> <p>11 S minden olyan mozdulatlan... Múlt, jövődő tán együtt van Ebben az egy pillanatban?</p> <p>12 A levegő meg se lebben, Minden alszik... és a lelke Ring egy méla sejtelemben:</p> <p>13 Hátha minden e világon, Földi életem, halálom Csak mese, csalódás, álom?... (1888)</p> <p>*A „nádas tó” a Szabadka melletti palicsi tó, ahová Vajda a hetvenes évektől rendszeresen járt vadászni és nyaralni. 1888. szeptember elején született a vers, és szeptember 23-án jelent meg a <i>Nemzetben</i>. (az Osiris-sorozatban megjelent kötet jegyzete.)</p>
---	--

Szövegközlés: *Vajda János összes költeményei*. Osiris Kiadó, Budapest, 2004. 390-391.

Lehetséges tartalmi elemek (címszavakban), a feladat kiírásának szempontjai szerint

A Tartalom szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a tartalmi elemek mindkét kategóriájából legalább 2-2 szempontot meggyőzően kifejt, összefüggéseiben bemutat.

A mondanivaló, a líratípus (műfaj) és a stílusirányzat összefüggése:

- a közléstartam bölcséleti kérdésfelvetés megfogalmazása: *Földi élet, hol a réved?* (8. vsz.); *Hátha minden e világon, / Földi életem, halálom / Csak mese, csalódás, álm?* (13. vsz., lezáratlan „verszárlat”)
- filozofikus dal, hangulatlíra (a látomásos líra irányában)
- romantikus hagyományokra épülő – de már nem romantikus „tájlíra”, leíró – költemény
- az impresszionista (pre-impresszionista) stílusjegyek dominálnak, melyek sajátossága, hogy a stílusirányzat jellemzői nemcsak vizualitás- és atmoszféra-teremtő motívumok, de kulcsszóként fogalomhálót is adnak: *csillanó víztükör, árnyék, hangulat, tünedeznek-megjelennek, aranyos tüzes felhő, levegő meg se lebben, egy(etlen) pillanat*
- mindez egyszeri, pillanatnyi benyomást kelt, az áttűnések, az andalító hangulat egységes atmoszféráját, a határozott körvonalak feloldását, a reális bizonyosság megszűnésének élményét a külső valóság rajzában is
(„az impresszionizmus nem egyszerűen a szubjektív benyomásokra, sokkal inkább az érzetek objekтивitására hagyatkozik, így a tárgyiasság irányába lendíti a nyelvhasználatot” [Eisemann György])

Formai-poétikai megoldások és a közléstartam viszonya:

- az atmoszférateremtés (álomszerűség, sejtelmes, lebegő hangulatiság), illetve a versszerkezet alakulása elválaszthatatlan az áthatóan zenei, andalító versformától, hangzásvilágtól:
 - o háromsoros strófák (párosság helyett páratlanság, l. Verlaine: *Költészettan*); bimetrikus (szimultán) versritmus: egyszerre érvényesül a kétütemű nyolcas és a trocheikus ritmus
 - o bokorrímek monotonitása; lágy hangzásvilág (nazálisok gyakorisága; alliterálás)
- minden hangzásbeli és képi-hangulati kifejezőeszköz (egymással is összefüggve) megvalósítja a kifejezett tartalmakat (a lírai alany konkrét, reális, de csónakban ringatózó, ingó-lengő, bizonytalan helyzetétől a felvillanó metafizikai kérdésekben megfogalmazott irracionális bizonytalanságig); a személyes általánossá tágul
- jellemző retorikai alakzat a (szónoki, költői) kérdés; költői alapmagatartása a kérdező attitűd
- filozófiai kérdésfelvetésében meghatározó a halál motívuma, és így az élet elmulasztásának aggodalma, az idő végességének, határt adó keretének tudatosítása (az élet pillanatnyisága az örök múlt és jövő között), saját fikcionalitásával együtt; a befejezetlenség, a lezáratlan kérdés is szerves megoldás a tünődés magatartásához

- formai-poétikai megoldásai egységes, egynemű alapot adnak a lírai-bölcseleti közléstartalomnak is, a versszerkezetnek is, mely a konkrét vershelyzet-kijelöléstől (tájelemek, tárgyak, szubjektum megjelenítése későromantikus sémákkal, l. pl. vadász, berekben) az általánosításon (*szép világ, talányok*), az egymásba játszó, összemosódó idő- és térképzeteken és az áttűnéseken át a felvetődő filozófiai „sejtelemig” jut el (földi élet réve; földi élet-halál bizonytalansága, élet-álom kérdése, a *forgó jelen* körforgásszerűsége, stb.)
- a metaforika is filozofikus jellegű lesz a konkrét és az elvont síkváltásokkal (*szélei nádligeteknek – képe a forgó jelennek; kék ürén a messzeségnek*, stb.)
- tehát szerkesztésmódja: a valós tájelemektől (a felütés, helyzet konkrét, leíró mozzanataitól) képileg a látomásosságig (egybeolvadás, káprázat, *csodás, tündéri*), gondolatilag a felvetődő bölcseleti-metafizikai kérdésekig ível, a szöveg állandó ön-reflektálásával
- Vajda szubjektív idealizmusa, (a schopenhaueri álom-felfogásra és kérdésselvetésekre is emlékeztető) pesszimista létfilozófiája, rezignációja sokféle indíttatású; kérdészmódja nyílt, közvetlen, áttételek nélküli (direktebb, mint néhány ismert kortársáé, l. Madách, Arany); „filozófiai jártassága nem mély s nem nagy”, rendszerek vezérszavakban lecsapódó populáris konklúzióit találjuk műveiben (Németh G. Béla), melyekben gyakran az „én és világa fikcionalitása nyilatkozik meg”